

Методична компетентність майбутніх викладачів французької мови як компонент загальнопрофесійної підготовки

Стаття присвячена аналізу тлумачення науковцями поняття «методична / лінгводидактична компетенція / компетентність» учителя і викладача іноземних мов. Автор обґрунтовує необхідність уточнення термінології та конкретизує її у контексті загальнопрофесійної підготовки майбутніх викладачів французької мови.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, майбутній викладач французької мови, методична компетентність, загальнопрофесійна підготовка.

Майєр Н.В. Методическая компетентность будущих преподавателей французского языка как компонент общепрофессиональной подготовки

Статья посвящена анализу толкования учеными понятий «методическая / лингводидактическая компетенция / компетентность» учителя и преподавателя иностранных языков. Автор обосновывает необходимость уточнения терминологии и конкретизирует её в контексте общепрофессиональной подготовки будущих преподавателей французского языка.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, будущий преподаватель французского языка, методическая компетентность, общепрофессиональная подготовка.

Mayer N.V. Methodical Competence of Future Teachers of French as a Result of General Professional Training

The article deals with the analysis of scientific explanations of such concepts as 'methodical competence' and 'linguodidactic competence' of foreign language school / university teacher. The author substantiates the importance of these notions' specification and the terminology in terms of General Professional Training of future teachers of French.

Key words: tertiary education, a future teacher of French, methodical competence, General Professional Training.

Динаміка усіх процесів, які мають місце у суспільстві й освіті в цілому, вимагає випереджувального характеру загальнопрофесійної, зокрема методичної підготовки майбутніх викладачів французької мови вищого навчального закладу (ВНЗ).

Такі тенденції сучасної освіти як технологізація, упровадження компетентнісного підходу на всіх рівнях навчання вимагають зміни методів, форм і засобів традиційної методичної підготовки.

Якість методичної підготовки майбутніх учителів ІМ учені (Безукладников К. Э. 2009; Рубина Н. С. 2012; Тамбовкина Т. Ю. 2007; Татарничева С. Н. 2003; Ткачева Ю. В. 2010) розглядають через поняття «методична компетенція (компетентність)». Тому можна

стверджувати, що формування методичної компетенції майбутніх викладачів іноземних мов (ІМ) під час навчання у ВНЗ є одним із пріоритетних завдань сучасної лінгвістичної освіти [8, с.13].

Підтримуючи точку зору С. М. Макєєвої, вважаємо, що таке розуміння значущості методичної компетентності, яке підтримується переважною більшістю вчених, відрізняється, з одного боку, неоднозначністю її (компетентності) трактування, а з іншого – одночасним використанням двох термінів: «методична компетенція» і «лінгводидактична компетенція» [10] учителя ІМ.

Отже, **мета статті** полягає в аналізі сучасних тлумачень поняття «методична / лінгводидактична компетенція / компетентність» та їх конкретизації у контексті підготовки майбутніх викладачів французької мови ВНЗ.

В. К. Ключев (2011) відмічає, що взаємодоповнюваність та взаємозалежність рівнів професійної підготовки (у нашому випадку йдеться про підготовку вчителя ІМ загальноосвітніх навчальних закладів (освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр/спеціаліст» та викладача ІМ ВНЗ (освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр»)) забезпечують цілісність навчального процесу та його нелінійність, міждисциплінарну інтеграцію і можливість проектування результатів навчання у контексті компетенцій. Підтримуючи таку точку зору, вважаємо за доцільне розглянути передусім трактування науковцями поняття «методична / лінгводидактична компетенція / компетентність» учителя ІМ, адже попри те, що професійна діяльність викладача ІМ ВНЗ має свою специфіку, тлумачення цього терміна не достатньо розкриті науковцями.

Досліджуючи проблему формування методичної компетенції бакалавра педагогіки в галузі ІМ на основі інтегративного підходу, А. В. Ходикіна розглядає методичну компетенцію як інтегративну єдність мотиваційних, когнітивних, діагностичних, проєктувальних, організаційних, лінгвістичних, креативних, рефлексивних умінь [20, с. 8].

О. М. Красікова розуміє методичну компетенцію як сукупність професійних умінь планування навчального процесу та організації педагогічної діяльності. Дослідниця відмічає, що методична компетен-

ція формується як синтез знань (психолого-педагогічних, соціальних, загальноосвітніх), умінь (професійно-педагогічних, спеціальних, самоосвітніх), навичок творчої педагогічної діяльності, необхідних викладачу для проектування власної технології навчання, конструювання логіки навчального і виховного процесу, розв'язання труднощів і проблем, що виникають, прийомів самостійного і мобільного вирішення професійних задач, генерування ідей, нестандартного мислення [8, с. 13].

М. В. Аракава наголошує, що методичну компетенцію учителя ІМ слід розглядати як здатність здійснювати навчальну діяльність з ІМ з урахуванням змісту і умов навчання [2].

К. С. Махмурян вважає, що методична компетенція представлена такими поняттями як методичні знання, вміння і навички, методичні здібності, методичне мислення, методична і комунікативна діяльність [11, с. 29], а з точки зору С. М. Татарниці методична компетенція – це не лише знання, навички і вміння, але й готовність до педагогічної діяльності. У процесі розвитку методичної компетенції, зазначає дослідниця, розвиваються й інші компетенції, а отже – професійна компетентність в цілому [16, с. 6].

На думку Н. Д. Гальскової (2000), методична компетенція – це сукупність професійних знань і умінь використовувати ці знання на практиці, переносити знання і вміння в нові умови, позитивне ставлення до своєї професійної діяльності, а Т. Ю. Тамбовкіна розглядає її як уміння планувати свою педагогічну діяльність, володіння широким спектром методичних прийомів і вміння адекватно використовувати їх у залежності від віку учнів та цілей навчання [15, с. 63].

О. М. Соловова вважає, що методична компетенція – це знання, навички і вміння; здатність і готовність використовувати їх у педагогічній діяльності, які базуються на таких професійно значущих якостях особистості як самостійність та ініціативність у вирішенні професійно значущих задач, неупередженість у судженнях і думках та широта поглядів, контактність і комунікабельність, спостережливість і винахідливість. Крім того, методична компетенція включає гуманно-етичні установки (толерантність, емпатію); доброзичливість і психологічну стабільність; соціальну активність і креативність; почуття професійного обов'язку та особисту відповідальність; готовність слухати і чути співрозмовника; здатність до професійної діяльності [12, с. 213-215].

Ю. І. Пассов (1993) вводить поняття «методичної культури», яке можна вважати тотожним до розуміння іншими науковцями терміна «методична компетенція». Методична культура містить у собі чотири компоненти: знання про всі компоненти процесу навчання (цілі, засоби, об'єкт, результати, прийоми

навчання, про себе як учителя); досвід використання прийомів професійної діяльності (репродукція культури); творчість як перетворення і перенесення прийомів навчання (продукція нового у навчання); досвід емоційного ставлення до професійної діяльності, звернений на схему цінностей особистості.

У контексті сучасних вимог до викладача ІМ [9] важливим є розуміння вченими необхідності володіння ним інформаційно-комунікаційними технологіями.

Так, К. Ю. Кожухов вважає, що методична компетентність – це сукупність методичних знань, операційно-методичних і психолого-педагогічних умінь, які формуються у процесі професійної підготовки вчителя ІМ, а також технологічна готовність професійно використовувати у навчальному процесі сучасні інформаційні й комунікаційні навчальні технології, адаптуючи їх до різних педагогічних ситуацій [7, с. 12].

Сучасним є розуміння методичної компетенції І. О. Зимньою, яка розглядає її як сукупність методичних знань, операційно-методичних і психолого-педагогічних умінь, технологічної готовності професійно використовувати у навчальному процесі інформаційні і комунікаційні технології навчання, методику і прийоми, адаптуючи їх до різних педагогічних ситуацій [6, с. 40]. Виняткового значення, вважає дослідниця, методична компетенція набуває для формування ціннісних орієнтирів, а також готовності до творчої самореалізації в педагогічній діяльності. Вона передбачає здатність до методичної рефлексії, вміння критично оцінювати й переосмислювати якості власної діяльності з метою учіння, аналізувати ефективність прийомів і вправ, які використовуються [6, с. 112].

Методична компетентність, з точки зору О. О. Таможньої, є синонімом категорії «методична готовність учителя до здійснення методичної діяльності», містить чотири компоненти (мотиваційно-особистісний, предметно-змістовий, операційно-діяльнісний, теоретико-методологічний) і є єдністю теоретичної і практичної складових [16, с. 15].

Методичну компетентність учителя ІМ О. М. Ігна ототожнює з поняттям «методична майстерність» і вважає, що вона є результатом психолого-педагогічної, методичної, предметної підготовки, особистого науково-дослідницького та професійного досвіду. Методична компетентність є інтегративною особистісно-професійною характеристикою, яка проявляється у педагогічній діяльності вчителя ІМ з розвитку іншомовної комунікативної та міжкультурної компетенції тих, хто навчається, а також у його науково-методичній діяльності [5, с. 91].

Дискусія, розгорнута на сторінках наукової літератури, дозволила нам дійти висновку про те, що деякі

вчені дотримуються точки зору про синонімічність понять «методична компетенція / компетентність» і «лінгводидактична компетенція / компетентність».

Лінгводидактична компетенція, як зазначає Ю. В. Ткачова, є ключовим компонентом професійної компетентності і забезпечує цілісність підготовки вчителя ІМ. Лінгводидактична компетенція, на думку дослідниці, інтегрує наукові знання та суб'єктивний досвід професіонала і проявляється у сформованій на базовому рівні готовності здійснювати процес формування в учнів іншомовної комунікативної компетенції [19, с. 8].

О. С. Глазиріна (2007) визначає лінгводидактичну компетентність учителя ІМ як інтегративну цілісність професійно-значущих лінгвістичних, комунікативних, лінгвометодичних і дидактичних знань, умінь і досвіду лінгводидактичної діяльності, яка містить також професійно значущі особистісні якості й забезпечує ефективність лінгводидактичної діяльності педагога. Очевидно, що акцентуються уміння, якості й досвід, які набуваються майбутнім фахівцем у ВНЗ під час проходження педагогічної практики.

На думку О. Ю. Варламової, лінгводидактична компетентність – це базова професійна компетентність, яка є цілісним та інтегративним утворенням, що містить мовну, мовленнєву, соціокультурну, дидактичну, особистісну компетенції, які дозволяють ефективно здійснювати професійну діяльність [4].

А. М. Тевелевич тлумачить лінгводидактичну компетенцію як таку, яка дозволяє знати і вміти формувати механізми оволодіння/засвоєння ІМ, здатність/готовність того, хто навчається, до іншомовного спілкування з урахуванням особливостей взаємодії систем рідної й ІМ і взаємодії між викладачем і студентом як партнерами у навчальній діяльності [18].

К. Е. Безукладніков вважає, що лінгводидактична компетенція майбутнього вчителя ІМ – це психічне утворення, сформоване дисциплінами предметного та психолого-педагогічного блоку, що містить, поряд із когнітивними і поведінковими аспектами, довготривалу готовність до професійної діяльності як інтегровану якість особистості [3, с.15-16].

У термінах О. В. Сухих, лінгводидактична компетенція – це інтегрований склад взаємопов'язаних і взаємозалежних професійних компетенцій: лінгвокогнітивних, прагматичних, соціокультурних і власне лінгводидактичних. Учений зазначає, що лінгводидактична компетенція включає систему конкретних професійних понять, використання закономірностей процесу навчання, які визначають вибір стратегій і технологій навчання ІМ і культур, які представлені конкретним складом мовних і лінгводидактичних засобів, прийомів і методів. Учитель ІМ володіє лінгводидактичною компетентністю у тому випадку, коли

він миттєво приймає єдине правильне методичне рішення на кожному відрізку процесу навчання ІМ і культур [14].

З точки зору Н.В.Солововой (2011), методичну компетентність будь-якого викладача ВНЗ слід розглядати як інтегративну характеристику особистості, яка відображає системний рівень володіння методичними знаннями, вміннями діагностувати результати досягнення цілей навчання, проектувати методики і технології навчання, оволодівати інноваційними технологіями, добирати інноваційний зміст навчання, проводити моніторинг результатів навчання і якості освітньої діяльності [13, с. 212].

Викладене вище дає підстави констатувати відсутність єдиного трактування вченими поняття «методична / лінгводидактична компетенція / компетентність» викладача ІМ ВНЗ та уточнити їх у контексті підготовки майбутнього викладача французької мови вищого навчального закладу.

Для конкретизації термінології нашого дослідження звернімося до аналізу визначення термінів «лінгводидактика» і «методика навчання іноземних мов», представлених у довідкових джерелах.

Лінгводидактика – це загальна теорія навчання мови. Лінгводидактичні основи навчання мови містять теоретичні засади такого навчання: зміст, цілі та задачі, принципи, методи, засоби, процес навчання, методи дослідження в лінгводидактиці, взаємозв'язок лінгводидактики з базовими для неї науками [1, с.126-127].

Методика навчання ІМ – це наука, яка досліджує закономірності, цілі, зміст, засоби, прийоми, методи, організаційні форми навчання мови, прийоми ознайомлення з культурою країни, мова якої вивчається, а також способи учіння, виховання й оволодіння мовою в процесі її вивчення [1, с.140]. До методичних основ навчання мови відносять навчання видів мовленнєвої діяльності в конкретних умовах викладання, організацію навчального процесу, вимоги до професії педагога [1, с.126-127].

Нам імponує точка зору І.І. Халєєвої, яка вважає, що лінгводидактика покликана розробляти основи методології навчання ІМ відповідно до різних очікуваних результатів такого навчання, тоді як методика – це науково обґрунтоване «мистецтво просунення вперед», «мистецтво» раціонального формування навичок і вмінь [20, с.199].

Отже, викладач ІМ має справу з навчанням, оволодінням, володінням ІМ і вихованням засобами мови як чотирма основними поняттями, які лежать в основі змісту терміна «методика» [1, с.140], що цілком відповідає соціальним ролям сучасного викладача ІМ ВНЗ і дозволяє визначати один із напрямів професійної підготовки викладача французької мови як методичну (а не лінгводидактичну) підготовку.

В останні роки публікуються наукові праці, автори яких намагаються проаналізувати базові категорії компетентнісного підходу: «компетенція» і «компетентність», дати власні визначення, обґрунтувати доцільність їх уживання у різних контекстах, запропонувати їхній компонентний склад. Проаналізуємо деякі точки зору вчених щодо цієї проблеми, адже поняття «компетенція» і «компетентність» у нашому дослідженні є ключовими і потребують обґрунтування й уточнення.

На відміну від компетентності, компетенція, на думку О. Ю. Варламової [4], має вужчий характер і не пов'язана з конкретною професією, так як застосовується у різних галузях діяльності. Дослідниця вважає, що компетенція – це загальна готовність людини до самостійної діяльності відповідного характеру на основі сформованих знань, умінь і наявного досвіду. Компетентність – це професійно-особистісне утворення, тоді як компетенція – це здатність до здійснення діяльності, що, на нашу думку, суперечить сучасним вимогам до професійної підготовки викладача ІМ ВНЗ, державним та міжнародним документам, де компетентнісний підхід до організації навчання визначено основним.

Відображення ідей компетентнісного підходу знаходимо у судженнях інших науковців.

Так, Н. І. Алмазова (2003) вважає, що компетенції – це знання і вміння у певній галузі людської діяльності, а компетентність – якісне використання компетенцій.

К. Е. Безукладніков зауважує, що компетенції – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості відносно певного кола предметів і процесів. Компетентність, на думку вченого, співвідноситься з володінням людиною відповідною компетенцією [3, с.185].

Аналогічної точки зору дотримується Н. Л. Гончарова (2007). На думку дослідниці, термін «компетентність» логічно використовувати для характеристики фахівця в його професійній діяльності, а «компетенція» – для визначення базової якості, яка формує фахівця.

Компетенцію/компетентність науковці розглядають не лише через категорії «знання», «навички» і «вміння», «якості», але й через такі поняття як «здатність», «готовність», що є доцільним і виправданим у контексті компетентнісної парадигми та, на нашу думку, значно розширює завдання формування методичної компетентності.

На думку А. Р. Камалєєвої (2011), компетенція є здатністю людини мобілізувати набуті у ВНЗ знання, вміння, навички у процесі професійної діяльності, а компетентність – це якість особистості, що отримала освіту відповідного ступеня. Компетентність проявляється у готовності (здатності) особистості до

успішної (продуктивної, ефективної) діяльності на основі отриманої освіти.

Т. Є. Ісаєва (2006) розглядає компетенцію як особливу складно організовану систему у структурі особистості, яка виникає в результаті особистісного усвідомлення набутих знань, умінь і досвіду діяльності; «новоутворення», яке має з іншими структурними компонентами різноманітні за характером зв'язки, що «пронизують» особистість на різних рівнях у залежності від виду компетенції та її змісту. Компетенція викладача ВНЗ, відмічає науковець, – це здатність особистості використовувати отримані знання, вміння, створювати нові смисли, інформацію, об'єкти дійсності у процесі особистісного самовдосконалення.

А. В. Шишко розглядає поняття “компетентність” і “компетенція” як «потенційне – актуальне, когнітивне – особистісне [22, с. 6-7]».

Виходячи із розуміння діяльнісної, практико-орієнтованої спрямованості компетентнісного підходу, О. М. Новіков (2005) зазначає, що компетентність – це здатність до практичної діяльності, яка реалізується самостійно і спирається на набутий навчальний і життєвий досвід.

Усе викладене вище дозволяє нам дійти висновків про те, що «компетентність»:

- а) розглядається у контексті професійної діяльності та інтегрує різні компетенції;
- б) є здатністю до професійної діяльності і складається із низки компетенцій;
- в) є проявом рівня професіоналізму, достатнього для самостійного вирішення професійних завдань;
- г) визначає вищий ступінь готовності особистості до професійної діяльності і формується у процесі такої діяльності.

Таким чином, загальнопрофесійна підготовка майбутніх викладачів французької мови передбачає, зокрема, формування й розвиток у них **методичної компетентності**.

Перспективи дослідження вбачаємо у визначенні особливостей і структурних компонентів методичної компетентності майбутніх викладачів французької мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э.Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Аракава М.В. Формирование методической компетенции в обучении чтению на японском языке у студентов старших курсов педагогических вузов: японский язык как второй иностранный: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Аракава Мария Валерьевна

- евна. — Санкт-Петербург, 2007. — 388 с.
3. Безукладников К. Э. Формирование лингводидактических компетенций будущего учителя иностранного языка: концепция и методика: автореф. дис. на соискание уч. степени доктора пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки, уровень высшего профессионального образования)» / К. Э. Безукладников. — Нижний Новгород, 2009. — 42 с.
  4. Варламова Е. Ю. Формирование лингводидактической компетентности будущих учителей иностранного языка как второй специальности: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Варламова Елена Юрьевна. — Чебоксары, 2005. — 202 с.
  5. Игна О. Н. Структура и содержание методической компетентности учителя иностранного языка / О. Н. Игна // Ярославский педагогический вестник. — №1. — 2010. — С. 90-94.
  6. Зимняя И.А. Педагогическая психология: учеб. для вузов / И. А. Зимняя. — [2-е изд., доп., испр. и перераб.]. — М.: Логос, 2004. — 384 с.
  7. Кожухов К.Ю. Педагогическая модель применения дистанционных технологий в процессе формирования методической компетентности будущего учителя (на материале дисциплины «Теория и методика обучения иностранным языкам»): автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / К. Ю. Кожухов. — Курск, 2008. — 24 с.
  8. Красикова Е.Н. Кейс-метод в структуре и содержании методической компетенции лингвиста-преподавателя: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки, уровень профессионального образования)» / Е. Н. Красикова. — Ставрополь, 2009. — 29 с.
  9. Майер Н.В. Вимоги до сучасного викладача іноземних мов вищого навчального закладу / Н. В. Майер // *Іноземні мови*. — № 3. — 2013. — С.19-24.
  10. Макеева С.Н. К проблеме совершенствования терминосистемы методики обучения иностранным языкам / С. Н. Макеева [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.sociosphera.com/publication/conference/2011/91/k>
  11. Махмурян К.С. Теоретико-методические основы ускоренной подготовки учителя иностранного языка в условиях дополнительного образования: автореф. дис. на соискание уч. степени доктора пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)» / К. С. Махмурян. — М., 2009. — 50 с.
  12. Соловова Е.Н. Интегративно-рефлексивный подход к формированию методической компетенции преподавателя иностранного языка: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.02 / Соловова Елена Николаевна. — М., 2004. — 432 с.
  13. Соловова Н.В. Методическая компетентность преподавателя вуза: монография / Н. В. Соловова. — М.: Изд-во АПК и ППРО, 2010. — 300 с.
  14. Сухих О.В. Средства и методы профессиональной лингводидактической подготовки преподавателя иностранных языков и культур: автореф. дис. на соискание уч. степени доктора пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)», 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / О.В. Сухих. — Пятигорск, 2005. — 36 с.
  15. Тамбовкина Т.Ю. Развитие профессиональной автономии у будущих учителей иностранного языка с использованием метода проекта / Т. Ю. Тамбовкина // *Иностранные языки в школе*. — № 5, 2000. — С. 63-68.
  16. Таможняя Е.А. Система методической подготовки учителя географии в педагогическом вузе в условиях модернизации образования: автореф. дис. на соискание уч. степени доктора пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания» / Е. А. Таможняя. — М.: Московский государственный педагогический университет, 2011. — 46 с.
  17. Татарницева С.Н. Методическая компетенция учителя и ее формирование в процессе самостоятельной работы студентов: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / С. Н. Татарницева — Тольятти, 2003. — 319 с.
  18. Тевелевич А.М. Формирование лингводидактической компетенции студентов при изучении дисциплины «Теория обучения иностранным языкам»: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / А. М. Тевелевич. — Екатеринбург, 2005. — 23 с.
  19. Ткачева Ю.В. Системно-структурный подход к определению целей и содержания лингводидактической подготовки бакалавра педагогического образования (профиль «Иностранный язык»): автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания» / Ю. В. Ткачева. — Иркутск, 2010. — 24 с.
  20. Халеева И.И. Основы теории обучения пониманию иноязычной речи (подготовка переводчиков). — М.: Высшая школа, 1989. — 238 с.
  21. Ходыкина А.В. Формирование методической компетенции бакалавра педагогики в области иностранных языков на основе интегративного подхода: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Ходыкина Анна Вячеславовна. — М., 2011. — 186 с.
  22. Шишко А.В. Формування педагогічної компетентності майбутнього викладача іноземної мови у процесі магістерської підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А. В. Шишко. — Кіровоград, 2008. — 23 с.

Отримано 05.02.14